

ફોનની ઘંટડી રણકીને રસોડામાં કામ કરતી પત્ની બોલી; 'જરા ફોન લેશો? મારા હાથ લોટવાળા છે.'

'તમારા હુક્કમને નકારાય !' સોફામાંથી ઉભા થતાં થતાં હું બોલ્યો.

'આમ વ્યંગમાં ના બોલતા હોવ તો ના ચાલે ?' ધર્મપત્ની જરા બગડ્યા.

ફોન મે લીધો ને પત્ની તરફ ઘરતાં મેં કહ્યું; 'તમારો છે! હવે તો તમારે લેવો જ પડશે !'

'કોણ છે?'

ધર્મ પત્નીને હતું કે કોઈ એમની બહેનપણી હોય તો ફરી ફોન કરવાનું મારી પાસે જ કહેવડાવી દેવું હશે પણ, મેં જ સ્પટતા કરતાં કહી દીધું; 'આ બહેનતો તમારી સાથે જ વાત કરવાનો આગ્રહ રાખે છે.' ઝટપટ હાથ ધોઈ, સાડીના છેડે હાથ લૂસતાં લૂસતાં મારા હાથમાંથી એમણે ફોન લઈ લીધો; મારો આભાર માન્યા વગર જ!

ફોન કરનાર કોણ હશે એ જાણવાની મને પણ ઈન્તેજારી જાગી એટલે હું એમના મોઢાના ભાવ વાંચવા આઘો ન ખસ્યો. એમનો ચહેરો ચાડી ખાતો કહી રહ્યો હતો કે તેઓ પણ આ ફોન કરનારને ઓળખતા લાગતા નો'તા!

આમતો ચાલું ટીવીએ પણ એ વાત કરવા ટેવાયેલા છે પણ, આજે એ વાત કરતાં કરતાં અંદરના રૂમમાં ચાલ્યા ગયા એ જોઈ મારી કુતુહલતા પણ વધી. એકાદ બે કીડી કરડી જાય ને જેમ મન ઘડી ઘડી ત્યાં પહોચી જાય એમ મારું મન પણ ઘડી ઘડી શી વાત હશે એ જાણવા પહોચી જતું હતું !

વાતચીત પતાવીને ધર્મપત્ની જ્યારે મારી પાસે આવીને બેઠા ત્યારે મારા મનને શાંતિ થઈ.

હજુ હું એમને પૂછુ ત્યાં જ એ વદ્યા; 'આપણા લોકો પણ ખરા છે?'

'પણ થયું શું ?' મારાથી પૂછાઈ ગયું. મે ન પૂછ્યું હોત તો પણ એ કહેવાના તો હતા જ, પણ જો વચમાં કૂદી ન પડીએ તો પછી પટેલ ભાયડા ન કહેવાઈએને!

'આપણી દિકરી નયનાના લગ્નની વાત કરવા કોઈ બહેનનો ફોન હતો. મેં એમને કહ્યું કે તમે તમારા દિકરાનો ફોન નંબર આપો . મારી દિકરી તમારા દિકરાને ફોન કરી એક બીજાને વાત કરી લેવા દેા પછી આપણે આગળ વાત ચલાવીએ પણ, આ બહેનતો કહે કે અમારે તો પ્રથમ તમને મળવું છે. આપણે એક બીજાને મળીએ, ઓળખીએ પછી આગળ વાત ચલાવીએ.'

'તો તે શું કહ્યું?' કોઈ વાત કરતું હોય તો એની વાત પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી વચમાં ન બોલવાનો નિર્ણય હું કાયમ કરું છું પણ લાંબો ટકતો નથી!

'આગળ સાંભળો તો ખરા.' આંખો પહોળી કરી ડાંટતાં પત્ની બોલી.

'મે તો એ બહેનને સાફ સાફ કહી દીધું કે હું એમની સાથે બિલકુલ સંમત નથી.'

'બહુ સરસ જવાબ તે આપ્યો. 'ગુડ'..'

'આ પહેલી વાર તમે મારી સાથે સંમત થયા છો!'

'.....' મૂક રહેવામાં જ આજે મારી સલામતી હતી !!

અમેરિકામાં એવા મા-બાપો છે કે જેઓ ભારતની ચાલી આવતી કેટલીક જૂની પ્રથાઓને છોડવા તૈયાર નથી. પરિણામે, અહિ જન્મી મોટા થયેલા કેટલાક બાળકોના લગ્નોના પ્રશ્નો વિકટ બની જાય છે, બની ગયા છે.

ધર્મપત્નીના એક જાણીતા બહેનપણીના એકના એક દિકરાને ૩૨ થવા આવ્યા છે પણ, હજુ સુધી એના લગ્નનું ઠેકાણું પડ્યું નથી એનું કારણ પણ જાણવા જેવું છે. આ બહેન ખૂબ દેખાવડા છે એટલે એ રૂપાળી પુત્રવધૂની ખોળમાં છે. છોકરીઓના ફોટા એમની પાસે આવે ત્યારે જો એમને ન ગમે તો એ ફોટાઓ પછી ત્યાં જ ઘર કરીને રહી જાય છે; ન એમના પતિને કે ન એમના દિકરાને એ ફોટાઓ જોવા મળે છે! જોવાની ખૂબીતો એ છે કે આ બહેન બધાને કહેતા ફરતા હોય છે કે જન્મ અને મરણ તો ઉપરથી લખાઈને જ આવ્યા હોય છે. તો પછી, એ ફોટાઓ દિકરાને બતાવવામાં જોખમ ખરું? આ બહેનને ગોળાકાર મુખ ગમે છે પણ, દિકરાને એ ન પણ ગમતો હોય. દરેક વ્યક્તિનો દ્રષ્ટિકોણ અલગ અલગ હોય છે એ આ બહેન કેમ ભૂલી જતા હશે? તમે નહિ માનો પણ, સાથે નોકરી કરતી એક ઘોળી છોકરી સાથે લગ્ન કરવાના એમના દિકરાના મક્કમ નિર્ણયને જ્યારે આ બહેન એમના બધા ઉપાયો કરી બદલી ન શક્યા ત્યારે એમના દુઃખની કોઈ સીમા નો'તી! સુખે દુઃખે દિકરાના લગ્ન તો કરાવ્યા પણ, આખી જિંદગી એક ડંખ એમને ખૂચ્યા કર્યો કે જો એમણે એ બધી ભારતીય છોકરીઓના ફોટાઓ દિકરા સુધી જવા દીધા હોત તો ભારતીય પુત્રવધૂના એમના સ્વપ્નાઓ સાકાર તો થયા હોત. આ દ્વિધામાં એમની પુત્રવધૂને એ આજીવન દિલથી ન અપનાવી શક્યા કે ન એને જોઈતો સહકાર આપી શક્યા. પરિણામે, આજે એમની આઘેડ વય વખતે પુત્ર ને પુત્રવધૂ વચ્ચેનું અંતર ઘટવાને બદલે વધી ગયું છે!

મારા એક મિત્રની દિકરીની વાત અત્રે યાદ આવી જાય છે. છોકરાઓની વાત લઈ મિત્રો કે સગાઓ ફોટા આપી જાય ત્યારે દિકરી મા-બાપને ખુશ રાખવા એક પછી એક ફોટાઓ જોઈ તો જાય પણ, દિકરીનો કાયમ એક જ જવાબ હોય કે એને કોઈ છોકરો ગમતો જ નથી! સારા ને સંસ્કારી કુટુંબના છોકરાઓના માંગાઓની દિકરી સાથે ચર્ચા કરી કરીને મા- બાપ હવે ખૂબ કંટાળી ગયા હતા એટલે એક દિવસે દિકરીને પાસે બેસાડીને એને પૂછ્યું; 'તને સારા, દેખાવડા ને સંસ્કારી છોકરાઓ બતાવીએ છીએ ને તું એમની સાથે વાત કર્યા વગર જ ના પાડી દે છે તો તારું કારણ અમને કહીશ. તારી ધ્યાનમાં જો કોઈ છોકરો હોય તો અમને કહે અમને એનો વાંધો નથી'.

'એવું કંઈ નથી, ડેડી.' દિકરી બોલી.

'તો પછી તને શો વાંધો છે તે અમારે આજે તો જાણવું જ છે?'

દિકરીને પણ ઘણા દિવસથી થતું હતું કે મા-બાપ પાસે બેસીને આ અંગે સ્પષ્ટતા કરી લેવાનો સમય પાકી ગયો છે. કાગને બેસવું ને ડાળને પડવું.

'ડેડી, ખોટું ન લગાડતા પણ, હું સમજુ છું તે પ્રમાણે મા-બાપે બતાવેલા છોકરા સાથે કરેલા લગ્ન 'એરેન્જ મેરેજ' ગણાય છે ને 'એરેન્જ મેરેજ'ના કિસ્સાઓ સાંભળી મને એને માટે એક પ્રકારની નફરત થઈ ગઈ છે.' દિકરીએ પેટ છૂટી વાત કરી. આ સાંભળી મા-બાપતો બેઘડી આશ્ચર્યમાં ડૂબી ગયા! પછી, દિકરીના બાપે પોતાનો ખુદનો દાખલો આપીને દિકરીને

‘એરેન્જ મેરેજ’ કોને કહેવાય એ સવિસ્તાર સમજાવ્યું ને મા-બાપતો ‘મેસેન્જર’નો રોલ ભજવી રહ્યા હોય છે એની પણ સ્પષ્ટતા કરી લીધી. પેટ છૂટી વાતો કરીને ટિકરીને એ દિવસે ખૂબ ખૂબ સમજાવી .

ટિકરીને પણ એ દિવસે મા-બાપની વાત ગળે ઉતરી ને એની વર્તણૂકમાં ફેર પડ્યો ને એ છોકરાઓના ફોટાઓમાં રસ લઈ ફોન પર વાત પણ કરવા લાગી. થોડાક જ સમયમાં એના પણ લગ્ન ધામ ધૂમથી લેવાઈ ગયા!

અમેરિકામાં કેટલાક ભારતીય કુટુંબો એવા પણ છે કે ભારતના એમના પૂર્વજોએ ઉભા કરેલા ગામના વાડાઓની અંદર જ એમના અમેરિકામાં જન્મેલા કે અહિ આવી મોટા થયેલા છોકરા- છોકરીઓના લગ્ન થાય એવો અંદરથી આગ્રહ રાખે છે. એ પૂર્વજો જરૂર હોશિયાર હશે ને એમના એ ગામના વાડાઓ બાંધવાના કારણો પણ હશે. એ વખતે નોકરી માટે ગામ છોડીને બહાર જનારા બહુ જ ઓછા હશે એટલે છોકરા- છોકરીઓના વિવાહ અંગે ગણ્યા ગાંઠા ગામના પરિવારોનો કૌટુંબિક પરિચય રાખવો સરળ બની રહેતો હશે; ખાસ કરીને ટિકરીઓ માટે. અજાણ્યા પાણીમાં પડવાની એ પૂર્વજોની તૈયારી નહિ હોય. ગામના છોકરાઓ ગામમાં એમની નજર આગળ જ રમે એવી એમની આગવી સૂજ હશે.

અમેરિકામાં જન્મેલા કે અહિ આવી મોટા થયેલા છોકરા- છોકરીઓને આ પૂર્વજોએ રચેલા ગામોમાં પરણાવાનો આગ્રહ રાખતાં પહેલાં એમને એ આગ્રહ પાછળની ફિલસૂફી જો સમય સર નહિ સમજાવીએ તો આ બાળકો મા-બાપના વિચારો વિરૂદ્ધ ડગ ભરશે. ભારતમાં સ્થાયી થયેલા જો અમુક ગામોનો આગ્રહ રાખે એ વાત સમજાય છે પણ, પરદેશમાં રહેતા પરિવારો અંદરખાને આ આગ્રહ રાખે એ સમજાતું નથી. આ પરિવારોએ એમના મા-બાપોની ઈચ્છા મુજબ લગ્નનેની બાબતમાં એ ગામોની સરહદો ભલે ઓળંગી નથી પણ, પૈસા કમાવવા તો એ સરહદો જરૂર ઓળંગી ગયા છે. એમ કરવામાં એમના દિવંગત(પરલોક વાસી) પૂર્વજોના આત્માઓને એમણે કેટલું દુઃખ પહોંચાડ્યું હશે એ કોને ખબર? ગામો છોડી, દેશ છોડી, પરદેશમાં આવવાની આપણે હિમ્મત કરી તો આપણા બાળકો આપણાથી સવાયા નિકળે તો એમાં નવાઈ શી ?!

ગામના છોકરાઓને ગામમાં રમવું હવે ગમતું નથી. ગામના આંગણાઓ એમને હવે નાના પડે છે. રમતો બદલાઈ ગઈ છે ને રમનારા બદલાઈ ગયા છે! નવા યુગના એ યુવાનો પાસે આધુનિક સુખ સગવડો હવે આવી ગઈ છે. પટેલને પટેલમાં પરણવું નથી ને મા-બાપોને પરાણે પરણાવવા છે. પર નાતમાં, પર પ્રાન્તમાં કે પરદેશીને પરણીને એમના ભાવિ બાળકોના ‘જીન’માં ફેરફાર લાવવાના એમના આધુનિક વિચારોને સમજવામાં આપણને સમય લાગશે. એમને એમના બાળકો ખડતલ, ઊંચા, દેખાવડા ને ‘ઈન્ટેલીજન્ટ’ જોઈએ છે જેની સમજણ એમને આવી ગઈ છે ને એ સમજણ જો મા-બાપોમાં આવી જાય તો સોનામાં સુગંધ ભળી જાય. પરિવારોની

પ્રજાઓના પશ્ચિમે પણ હળવા થઈ જાય. દુઃખના ડુંગરમાં દટાયા વગર સ્વર્ગીય સુખનો લ્હાવો આ ધરતી પર જ મરતાં પહેલાં માણી શકાય.

માંડ માંડ છોકરો કે છોકરી હા પાડે ને પછી જો જન્માક્ષરો મળતા ન આવ્યા કે ગ્રહોના ગોટાળોમાં જો ગુંચાયા તો લગ્ન અટકી ગયા સમજો.

આવો એક પ્રસંગ યાદ આવી જાય છે. છોકરો-છોકરી છ મહિના ફર્યા, ખૂબ વાતો કરી ને જ્યારે બંને લગ્નના નિર્ણય પર આવ્યા ત્યારે જન્માક્ષર જોનારે કહ્યું કે આ ‘કપલ’ને બાળકનો યોગ નથી. છોકરાના પિતાએ તો પહેલેથી જ કહી દિધેલું હતું કે તેઓ જન્માક્ષરમાં માનતા નથી પણ, ટિકરીની મા આ ભાવિ સંજોગો સામે આંખ આડા કાન કેમ કરી શકે? ટિકરીનો બાપ વિચારતો હતો કે આજની મેડીકલ સિધ્ધીની સહાયથી આ આગાહીને ખોટી પૂરવાર કરી શકાય પણ, પત્નીને પડકારવામાં સાપના દરમાં હાથ નાખવા જેવું હતું. ગૌણ વાત હતી એ મહત્વની બની ગઈ ને મહત્વની વાત ગૌણ બની રહી ગઈ. લગ્નની વાત ત્યાં જ અટકાઈ ગઈ! થોડા સમય પછી છોકરાનું તો બીજી કોઈ છોકરી સાથે ઠેકાણું પડી ગયું પણ, પેલી છોકરીનું જન્માક્ષરોને કારણે લંબાઈ ગયું છે.

જન્માક્ષરો બનાવનાર કે જન્માક્ષરો વાંચનાર પાસે ગ્રહોનું જ્ઞાન જરૂર હશે પણ, એને અનુસરીને કરેલા લગ્નો બધા શું સફળ નિવડે છે ને ન અનુસરેલા બધા શું નિષ્ફળ જાય છે? પરદેશમાં શની-રવિના સમયની સગવડ આગળ અપવાદોને આપમેળે આપણે આવકારી લઈ અવસરતો સાચવી લઈએ છીએ ત્યારે થોડા અપવાદો વધે તો વાંધો ખરો?

છોકરા-છોકરીના જન્માક્ષરો જોવાને બદલે બંને પક્ષના પરિવારોના મેડીકલ રીપોર્ટ જોવો હવે વધારે જરૂરી છે. છોકરીને ગાંઠડિયે કે છોકરાને પાઘડીએ મંગળ નિકળે તો ચલાવી લેવાશે પણ, બંનેના પરિવારમાંથી કોઈ ડાયાબીટીસ કે હૃદય રોગ જેવા વંશીય રોગો ભાવી પ્રજામાં ન આવી જાય એ માટે સજાગ થવાનો સમય પાકી ગયો છે. જેમ સામાવાળાના જન્માક્ષર માગતાં આપણને જરાયે ક્ષોભ થતો નથી તેમ મેડીકલ રીપોર્ટ માગવામાં ક્ષોભ રાખવા જેવો હવે નથી.

પરદેશમાં આજની આપણી પ્રવૃત્તિ જોઈ આપણા દિવંગત પૂર્વજો હવે જરૂર હરખાતા હશે પણ, આપણે જ્યારે એ અવસ્થાએ પહોંચીશું ત્યારે આપણા બાળકો માટે અહિ જે થઈ રહ્યું છે ને જે થવાનું છે એ જાણી હરખાઈશું કે કેમ એ પ્રશ્ન મને તો રાત-દિ મૂંઝવી નાખે છે !!